

Oliy ta'lim muassasalarida aksiologik kompetentlikning mohiyati va institutsional tuzilishi

Siddiqov Bahtiyorjon Saidqulovich –

Farg'ona davlat universiteti proffessori,

pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),

E-mail: bs.siddiqov@pf.fdu.uz | ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7712-6654>

Annotatsiya. Ushbu maqola oliy ta'lim muassasalarida aksiologik kompetentlikning nazariy va amaliy jihatlarini chuqur o'rganadi. Tadqiqot aksiologik kompetentlikni kognitiv, affektiv va xulqiy komponentlar orqali ta'riflab, uning talabalarda shakllanish mexanizmini institutsional kontekstda tahlil qiladi. Metodologik jihatdan maqola nazariy tahlil, empirik diagnostika (anketa, intervyu, kuzatuv) va tizimli yondashuvni uyg'unlashtiradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, aksariyat oliy ta'lim muassasalarida aksiologik qiymatlar o'quv dasturlariga formal tarzda kiritilgan, ammo ularning amaliy integratsiyasi va baholash mexanizmlari yetarli emas. Aksiologik kompetentlikni rivojlantirish uchun mualliflar institutsional model – strategik-ideologik integratsiya, pedagogik-metodik ta'minot, baholash va monitoring tizimi, madaniy-tarbiyaviy platformalarni taklif qiladi. Maqola oliy ta'lim siyosati, fakultet darajasidagi strategiyalar va o'qituvchilar uchun amaliy kompetensiya dasturlarini shakllantirishga yo'naltirilgan tavsiyalar beradi.

Kalit so'zlar: aksiologik kompetentlik, qadriyatli ta'lim, ta'limning institutsional tuzilishi, kognitiv-affektiv-xulqiy komponentlar, baholash va monitoring, pedagogik model, metodika, madaniy-tarbiyaviy platformalar, ta'lim siyosati..

Сущность и институциональная структура аксиологической компетентности в высших учебных заведениях

Аннотация. В статье проводится всестороннее исследование аксиологической компетентности в системе высшего образования: определяется её сущность, структурные компоненты (когнитивный, аффективный,

поведенческий) и анализируются институциональные условия её формирования. Методологическая база исследования включает теоретический обзор, эмпирическую диагностику (анкеты студентов, интервью с преподавателями, наблюдения учебного процесса) и системный анализ. Результаты показывают, что ценностные ориентиры часто декларируются в учебных программах, но недостаточно трансформируются в практические учебные практики и инструменты оценки. В статье предложена институциональная модель формирования аксиологической компетентности, включающая: стратегическое включение ценностных целей в миссию ВУЗа; методико-педагогическое обеспечение; систему мониторинга и оценки; внеклассные и социально-психологические платформы для практики ценностей. Работа содержит рекомендации для управленцев вузов и преподавателей по внедрению устойчивых аксиологических практик.

Ключевые слова: аксиологическая компетентность, ценностное образование, институциональная структура, когнитивно-аффективно-поведенческая модель, оценка, мониторинг, педагогические технологии, внеклассные платформы, образовательная политика.

The essence and institutional structure of axiological competence in higher education institutions

Annotation. This article provides a comprehensive analysis of axiological competence in higher education institutions by defining its nature, identifying its structural components (cognitive, affective, behavioral), and examining institutional conditions for its development. Methodologically, the study combines theoretical review, empirical diagnostics (surveys of students, interviews with faculty, classroom observations), and systems analysis. Findings indicate that while value-oriented goals are frequently declared in curricula and institutional statements, their practical integration into teaching practices and evaluative frameworks remains weak. The paper proposes an institutional model for fostering axiological competence comprising: strategic inclusion of value goals into university mission and programs; pedagogical and methodological support for educators; robust assessment and monitoring systems; and cultural-educational platforms (service-learning, volunteering, ethics forums) for experiential learning. Practical recommendations target university leadership, curriculum designers and teacher training programs to promote sustainable value education.

Keywords: axiological competence, values-based education, institutional structure, cognitive-affective-behavioral components, assessment and monitoring, pedagogical methodology, cultural-educational platforms, educational policy.

KIRISH

Hozirgi davrda ta'lim tizimida inson shaxsining har tomonlama rivojlanishini ta'minlash, uni nafaqat kasbiy bilim va ko'nikmalarga, balki ma'naviy-axloqiy fazilatlariga ega, ijtimoiy faol, ongli fuqarolik pozitsiyasiga ega inson sifatida shakllantirish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Bunda ta'lim jarayonining markaziga inson qadriyati, uning ichki dunyosi va axloqiy mezonlari chiqarilmoqda. Shu jihatdan aksiologik kompetentlik tushunchasi zamonaviy pedagogik fikrning asosiy kategoriyalaridan biriga aylandi.

Aksiologik kompetentlik – bu shaxsning ijtimoiy hayotda, kasbiy faoliyatda va kundalik munosabatlarda qadriyatlarga tayanib, ularni amaliy qarorlarida aks ettirish qobiliyatidir. U nafaqat bilim va ko'nikmalar majmui, balki insonning ichki dunyosini, ma'naviy yo'nalishini ifodalovchi murakkab psixologik-pedagogik tizimdir. Aksiologik kompetentlik shaxsning kognitiv (bilimlar, tushunchalar, qadriyatlar to'g'risidagi bilim), affektiv (hissiy-munosabatli soha, qadriyatlarga nisbatan e'tiqod va his-tuyg'ular), hamda xulqiy-amaliy (qadriyatlarni xatti-harakatda namoyon etish) komponentlarini o'z ichiga oladi. Shu boisdan, bu kompetentlikni rivojlantirish jarayoni insonni har tomonlama barkamol qilib tarbiyalash bilan uzviy bog'liqdir.

So'nggi yillarda O'zbekiston ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar, xususan "Yangi O'zbekiston – ma'naviy barkamol jamiyat sari" konsepsiyasi, "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun, "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi", shuningdek, Prezidentning ma'naviyatni yuksaltirishga oid qarorlari ta'lim jarayoniga aksiologik yondashuvni keng joriy etishni taqozo etmoqda. Ushbu hujjatlarda insonparvarlik, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirish, talabalarda ma'naviy immunitet, mas'uliyat, vatanparvarlik va tolerantlikni shakllantirish asosiy yo'nalishlardan biri sifatida belgilangan.

Aksiologik kompetentlikni rivojlantirish, aslida, shaxsning ma'naviy kapitalini boyitish bilan chambarchas bog'liq. Chunki har qanday ijtimoiy tizimning barqarorligi insonlarning qadriyatlarga bo'lgan munosabati, ularni amalda qo'llay bilish qobiliyati bilan belgilanadi. Oliy ta'lim muassasalari esa bu jarayonning markazida turibdi: ular nafaqat bilim beruvchi, balki ma'naviy yo'nalish beruvchi institut sifatida faoliyat yuritadi. Shuning uchun oliy ta'lim tizimida aksiologik kompetentlikni shakllantirish masalasi nafaqat pedagogik, balki ijtimoiy, siyosiy va madaniy ahamiyatga ega.

Shunga qaramay, amaliyot shuni ko'rsatadiki, ko'plab oliy ta'lim muassasalarida aksiologik kompetentlik hali ham to'liq shakllanmagan. O'quv dasturlarida qadriyatga yo'naltirilgan fanlar mavjud bo'lsa-da, ular ko'pincha nazariy xarakterga ega bo'lib, talabalarning real hayotiy holatlaridagi qaror qabul qilish jarayonlariga ta'siri cheklangan. O'qituvchilarning o'zlari ham aksiologik yondashuvni yetarli darajada chuqur anglab yetmagan holatlar uchraydi. Shu sababli bu kompetentlikni shakllantirishga faqat darslik yoki ma'ruza darajasida emas, balki institutsional yondashuv asosida qarash talab etiladi.

Aksiologik kompetentlikni rivojlantirish uchun ta'lim muassasasi o'zining missiyasi, strategik maqsadlari, pedagogik texnologiyalari va tarbiyaviy muhitini qayta ko'rib chiqishi zarur. Bunda aksiologik integratsiya tushunchasi muhim o'rin tutadi. U ta'lim jarayonining barcha bosqichlariga – o'quv dasturidan tortib, baholash tizimi, talabalar klublari va ijtimoiy loyihalargacha – qadriyatlarni singdirishni nazarda tutadi.

Bundan tashqari, aksiologik kompetentlikni shakllantirish jarayonida refleksiya va o'zini baholash madaniyatini rivojlantirish ham muhimdir. Talaba o'z qarashlarini, munosabatlarini, xatti-harakatlarini muntazam tahlil qilib borish orqali o'zining ichki qadriyat tizimini shakllantiradi. Shu ma'noda, aksiologik kompetentlik faqat bilim emas, balki o'zini anglash, o'z ustida ishlash va ijtimoiy mas'uliyatni his etish jarayoni sifatida namoyon bo'ladi.

Xorijiy tajriba shuni ko'rsatadiki, ilg'or ta'lim tizimlari masalan, Finlyandiya, Janubiy Koreya, Yaponiya – aksiologik kompetentlikni rivojlantirishni milliy ta'lim strategiyasining

ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilagan. Ular ta'lim jarayonini nafaqat bilimga, balki shaxsiy mas'uliyat, fuqarolik ong va etik madaniyatni shakllantirishga qaratadi. Shu jihatdan O'zbekiston ta'lim tizimi ham bu yo'nalishda milliy qadriyatlarga asoslangan, lekin zamonaviy metodologiya bilan uyg'unlashgan yondashuvni ishlab chiqishi zarur.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Oliy ta'lim tizimida aksiologik kompetentlikni rivojlantirish bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar shaxsning qadriyatlar tizimini shakllantirish, ijtimoiy mas'uliyatni oshirish va kasbiy etika tamoyillarini rivojlantirishda muhim o'rin tutishini ko'rsatadi. Pedagogika, falsafa va psixologiya sohalaridagi olimlar bu masalani turli nazariy yondashuvlar asosida o'rganganlar.

Masalan, A.V.Kiryakova aksiologik kompetentlikni shaxsning qadriyatga yo'naltirilgan faoliyatida namoyon bo'ladigan ichki motivatsion tizim sifatida talqin etadi. Unga ko'ra, talabani kasbiy shakllanishi jarayonida shaxsiy qadriyatlarni anglash va ularga amal qilish kompetentlikning asosiy mezonidir.

V.A.Slastenin esa ta'lim jarayonini "qadriyatlar uzatish tizimi" sifatida baholab, pedagogik faoliyatda aksiologik komponentning ustuvorligini ta'kidlaydi. Uning fikricha, o'qituvchi shaxsida aks etuvchi qadriyatlar talabani ma'naviy-axloqiy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Xorijiy tadqiqotchilardan M.Rokeach qadriyatlarni shaxsning ijtimoiy xulq-atvori va qaror qabul qilish mexanizmlarini belgilovchi asosiy omil sifatida izohlaydi. Shuningdek, S.Schwartz tomonidan ishlab chiqilgan "universal qadriyatlar nazariyasi" aksiologik kompetentlikni global madaniy kontekstda o'rganish imkonini beradi.

J.Dyui o'zining "tajriba orqali ta'lim" konsepsiyasida ta'lim jarayonini insoniy qadriyatlar va demokratik tamoyillar bilan bog'lash zarurligini ilgari surgan. Uning yondashuvi zamonaviy aksiologik kompetentlik modelining nazariy poydevorini tashkil etadi.

O'zbekistonlik tadqiqotchilar ham bu yo'nalishda muhim ishlarni amalga oshirganlar. Jumladan, R.Mavlonova va B.Raximova (2019) pedagogik qadriyatlarning shaxs rivojlanishidagi o'rnini tahlil qilib, oliy ta'lim muassasalarida aksiologik muhitni shakllantirish mexanizmlarini yoritganlar. Shuningdek, A.Ismoilov (2021) tomonidan aksiologik kompetentlikni rivojlantirishda o'qituvchilarning ma'naviy yetukligi va kasbiy refleksiya muhim omil sifatida ko'rsatilgan.

Zamonaviy ta'lim nazariyalarida aksiologik kompetentlikni rivojlantirish uchun integratsiyalashgan yondashuvlar taklif etilmoqda. Xususan, UNESCO (2021) va OECD (2018) hisobotlarida ta'lim jarayonini qadriyatlarga yo'naltirish, global fuqarolik kompetensiyalarini shakllantirish hamda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash zarurligi ta'kidlanadi. Aksiologik kompetentlikni rivojlantirish masalasida nazariy va amaliy tadqiqotlar ko'plab yondashuvlar va modellarni taklif etadi. Ushbu maqolada oliy ta'lim muassasalarida aksiologik kompetentlikni institutsional darajada shakllantirishning zamonaviy mexanizmlari va amaliy imkoniyatlari tahlil qilinadi hamda ilmiy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotni amalga oshirish jarayonida talabalarda aksiologik kompetentlikni rivojlantirishda institutsional yondashuv asosida ishlab chiqilgan aksiologik-pedagogik modelni qo'llash samaradorligini o'rganish uchun kompleks metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot metodlari quyidagi yo'nalishlarni o'z ichiga oldi: 1) Nazariy tahlil usuli (mavjud ilmiy, falsafiy va pedagogik adabiyotlar, aksiologik yondashuv, kompetentlik nazariyasi hamda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim kontsepsiyalari o'rganildi; aksiologik kompetentlikning mohiyati, tarkibiy qismlari va ularning o'zaro bog'liqligi nazariy jihatdan

asoslab berildi); 2) Tajriba-sinov usuli (tajriba guruhida aksiologik kompetentlikni shakllantirishga qaratilgan pedagogik ta'sirlar tizimi ishlab chiqildi va amaliyotga tatbiq etildi; tajriba-sinov ishlari uch bosqichda amalga oshirildi: asoslovchi (dastlabki diagnostika) bosqichda talabalarning mavjud qadriyatga yo'naltirilgan kompetentlik darajasi aniqlanib, shakllantiruvchi (pedagogik ta'sir ko'rsatish) bosqichda maxsus ishlab chiqilgan metodik tavsiyalar va o'quv-trening mashg'ulotlari joriy etildi, ta'kidlovchi (takroriy diagnostika va taqqoslash) bosqichda esa tajriba natijalari qayta o'lchandi va baholandi); 3) So'rov va test usullari (talabalarning aksiologik qarashlari, qadriyatlarga munosabati, axloqiy qaror qabul qilish darajasi hamda refleksiv kompetentligini aniqlash uchun savolnomalar, testlar va suhbatlar o'tkazildi); 4) Taqqoslash va statistik tahlil usuli (tajriba-sinov ishlarida olingan dastlabki va yakuniy ko'rsatkichlar o'zaro taqqoslanib, statistik tahlil asosida aksiologik kompetentlikning rivojlanish dinamikasi aniqlanib, o'rtacha qiymatlar, foizlar va dispersiya tahlili yordamida modelning samaradorligi baholandi); 5) Modellastirish usuli (aksiologik kompetentlikni rivojlantirishning institutsional tuzilmasi asosida pedagogik model ishlab chiqildi, unda ta'lim muassasasining qadriyatga yo'naltirilgan faoliyati, o'qituvchi va talaba o'rtasidagi interaktiv muloqot hamda tarbiyaviy muhitning integratsiyasi ifodalandi).

Tadqiqot bo'yicha tajriba-sinov ishlari ikki o'quv yili davomida Farg'ona davlat universitetida olib borildi. Tajriba jarayonida 150 nafardan ortiq talaba, 12 nafar professor-o'qituvchi ishtirok etdi. Ishtirokchilar tasodifiy tanlov asosida tajriba va nazorat guruhlariga ajratildi, tajriba-sinov ishlari uch bosqichda (asoslovchi, shakllantiruvchi va ta'kidlovchi) amalga oshirildi. Oliy ta'lim muassasalarida aksiologik kompetentlikni rivojlantirishda qadriyatlarga asoslangan, shaxsga yo'naltirilgan va institutsional yondashuvni uyg'unlashtiruvchi model samarali natijalar beradi. Talabalarda ma'naviy-axloqiy qaror qabul qilish, qadriyatlarni tahlil etish, ularni amaliy faoliyatda qo'llash va ijtimoiy mas'uliyatni his etish ko'nikmalari sezilarli darajada rivojlandi. Olingan natijalar asosida oliy ta'lim tizimida aksiologik kompetentlikni rivojlantirishga doir ilmiy-metodik tavsiyalar ishlab chiqildi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Oliy ta'lim muassasalarida aksiologik kompetentlikni shakllantirish talabalarning axloqiy, madaniy va professional qadriyatlarini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, aksiologik kompetentlikning institutsional tuzilishi oliy ta'lim muassasalari faoliyatining turli darajalarida o'z aksini topadi: ta'lim dasturlari, o'quv jarayoni, akademik muhit va tashkiliy-me'yoriy strukturalar orqali.

Aksiologik kompetentlikning mohiyati talabalarda qadriyatlar tizimini shakllantirishga, ularning axloqiy qaror qabul qilish va ijtimoiy mas'uliyatni his qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan. Tadqiqot davomida talabalarning aksiologik ongini baholash natijalari shuni ko'rsatdiki, amaliy faoliyat va interaktiv metodlar orqali qadriyatlarni singdirish samaradorligi aniq seziladi. Misol uchun, seminarlar, muammoli vaziyatlar va loyihaviy ishlar orqali talabalar o'z qarashlarini asoslab, axloqiy va ijtimoiy jihatlarni hisobga olgan holda yechimlar ishlab chiqishlari kuzatildi.

Institutsional tuzilish esa aksiologik kompetentlikni rivojlantirishni ta'minlovchi muhim mexanizm sifatida ishlaydi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, oliy ta'lim muassasalari quyidagi asosiy komponentlar orqali talabalarning aksiologik kompetentligini shakllantiradi:

Pedagogik komponent – o'quv dasturlari va metodik materiallar orqali talabalarda axloqiy va professional qadriyatlarni o'rgatish.

Akademik-madaniy komponent – ilmiy faoliyat, muhokama va ilmiy seminarlar orqali qadriyatlarni amaliyot bilan bog'lash.

Tashkiliy-me'yoriy komponent – universitetning ichki qoidalari, kodekslari va ijtimoiy loyihalari orqali aksiologik qadriyatlarni qo'llab-quvvatlash.

Shaxsiy rivojlanish komponenti – talabalarning o‘z-o‘zini anglash va shaxsiy qadriyatlar tizimini shakllantirish imkoniyatlarini yaratish.

Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, aksiologik kompetentlikni rivojlantirishning samaradorligi yuqori bo‘lishi uchun pedagogik yondashuvlar bilan institutsional mexanizmlarni birlashtirish zarur. Shu bilan birga, talabalarning aksiologik kompetentligini baholash va rivojlantirish doimiy monitoring va individual yondashuvni talab qiladi. Oliy ta'lim muassasalarida aksiologik kompetentlik talabaning shaxsiy va professional rivojlanishida markaziy rol o‘ynaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, integratsiyalashgan yondashuv va institutsional qo‘llab-quvvatlash orqali talabalarda qadriyatlar tizimi samarali shakllanadi, bu esa ularning kelajakdagi professional faoliyatida axloqiy va ijtimoiy mas‘uliyatni mustahkamlashga yordam beradi.

Natijalar muhokamasi shuni ko‘rsatdiki, oliy ta'lim muassasalarida aksiologik kompetentlikni rivojlantirish faqat alohida dars yoki kurslar bilan chegaralanmasligi kerak. Bu jarayon butun institutsional muhit – o‘qituvchining qadriyatga asoslangan pedagogik madaniyati, ta'lim dasturlarining mazmuni, ijtimoiy faoliyat, talabalarning o‘zini o‘zi boshqaruv tizimi, va universitet qadriyatlar siyosati bilan uzviy bog‘liq bo‘lishi lozim.

Tadqiqot natijalari xalqaro tadqiqotchilar (M. Rokeach, 1973; S. Schwartz, 1992; J. Dewey, 1938) hamda mahalliy olimlar (R. Mavlonova, 2019; A. Ismoilov, 2021) tomonidan ilgari surilgan qarashlarni amaliy jihatdan tasdiqlaydi. Ularning fikricha, qadriyatga asoslangan ta'lim modeli shaxsning ma'naviy barkamolligini, kasbiy mas‘uliyatini va fuqarolik pozitsiyasini mustahkamlaydi.

Tadqiqot davomida ishlab chiqilgan aksiologik kompetentlikni rivojlantirishning institutsional modeli oliy ta'lim muassasalarining tarbiyaviy va didaktik tizimlariga tatbiq etilishi orqali ta'lim sifatini oshirish, ma'naviy yetuk, ijtimoiy faol, kasbiy mas‘uliyatli mutaxassislarni tayyorlashga xizmat qilishi mumkin.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari aksiologik kompetentlikni rivojlantirish jarayonida institutsional, shaxsga yo‘naltirilgan va qadriyatga asoslangan yondashuvlarning integratsiyasi samaradorligini isbotladi. Mazkur yondashuv talabalarda ijtimoiy-hissiy tafakkur, refleksiv fikrlash, ma'naviy qadriyatlarni baholash madaniyati va axloqiy javobgarlikni shakllantirishda ijobiy natijalar berdi.

XULOSA

Oliy ta'lim muassasalarida aksiologik kompetentlik talabalarning shaxsiy va professional rivojlanishida muhim rol o‘ynaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, aksiologik kompetentlikni shakllantirishning samarali yo‘li – pedagogik yondashuvlarni institutsional tuzilish bilan uyg‘unlashtirishdir.

Mazkur kompetentlikning mohiyati talabalarda axloqiy qadriyatlar, ijtimoiy mas‘uliyat va madaniy ongni rivojlantirishga qaratilgan bo‘lib, ularni kelajakdagi professional faoliyatda to‘g‘ri qaror qabul qilishga tayyorlaydi. Institutsional tuzilish esa aksiologik kompetentlikni rivojlantirishni ta‘minlovchi muhim mexanizm sifatida ishlaydi va unga quyidagi komponentlar kiradi: pedagogik, akademik-madaniy, tashkiliy-me‘yoriy hamda shaxsiy rivojlanish komponentlari.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, aksiologik kompetentlikni rivojlantirish jarayonida interaktiv metodlar, muammoli vaziyatlar va loyihaviy faoliyatlar muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, doimiy monitoring va individual yondashuv orqali talabalarning aksiologik ongini yanada mustahkamlash mumkin. Aksiologik kompetentlikni rivojlantirish oliy ta'lim muassasalarining ta'lim sifatini oshirish, talabalarda shaxsiy va professional qadriyatlarni shakllantirish hamda ularni ijtimoiy mas‘uliyatli shaxs sifatida tayyorlashda strategik ahamiyatga ega ekanligi tadqiqot orqali tasdiqlandi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. X.Botirov, O.Ibrohimov Talabalarda tanqidiy fikrlash va axborot bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik asoslari. Toshkent: TDPU, –2021.
2. A.Ismoilov Aksiologik kompetentlikni rivojlantirishda o'qituvchilarning ma'naviy yetukligi. “Pedagogik mahorat” jurnali, №3, –2021.
3. R.Tursunov Aksiologik yondashuv orqali pedagogik jarayonlarni takomillashtirish. Ilmiy izlanishlar jurnali, 2, 58-66, –2021.
4. G.Normatova Talabalarda ijtimoiy-madaniy va aksiologik kompetentlikni rivojlantirish metodlari. Oliy ta'limda innovatsiyalar, 1, 34-42, –2018.
5. R.Mavlonova, B.Raximova Pedagogik qadriyatlar va ularning ta'lim jarayonidagi o'rni. Toshkent: Fan va texnologiya, –2019.
6. A.B.Кирякова Aksiологический подход в образовании. Москва: Академия, –2004.
7. В.А.Сластенин Педагогика: учебное пособие для студентов педагогических вузов. Москва: Академия, –2002.
8. В.П.Беспалко Педагогическая технология: дидактический основой образовательного процесса. Москва: Педагогика, –1995.
9. Dewey J. Experience and Education. — New York: Macmillan, 1938.
10. OECD. Future of Education and Skills: Education 2030 Framework. Paris: OECD Publishing, –2018.
11. UNESCO. Education for Sustainable Development: A Roadmap. Paris: UNESCO, –2021.
12. L.Vakhovskyi Axiological potential of philosophy of education. Journal of Education Culture and Society, 16(1), 29-37, –2025.
13. L.Xaydarova Opportunities of develop ethical and aesthetic competence of students based on axiological approach. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 12(5), –2024.
14. I.V.Stepanenko Personal axiological competence as a component of society's values capital: The call for higher education in the globalized world. Dialogue and Universalism, 2, 133-147, –2018.